

УДК 373.3.016:811.161.2].091.33-027.22:004

Світлана РОМАНЮК

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Рівненська, м. Чернівці, Україна, 58000

ORCID: [0000-0002-9905-8880](https://orcid.org/0000-0002-9905-8880)

Бібліографічний опис статті: Романюк С. (2024). Використання інтерактивних медіа у підвищенні ефективності формування монологічного мовлення здобувачів освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 90-95

DOI:

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕДІА У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Анотація. У сучасному інформаційному суспільстві інтерактивні медіа стають ключовим інструментом у процесах навчання та розвитку мовних навичок здобувачів освіти. Дослідження присвячене оптимізації використання інтерактивних медіа для підвищення ефективності формування монологічного мовлення школярів. Завдяки технологічному прогресу інтерактивні платформи, мультимедійні презентації, відеоінструменти та віртуальні симулятори надають можливості для адаптації навчального процесу відповідно до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Аналіз практичного досвіду засвідчує, що інтеграція цифрових інструментів сприяє розвитку мовленнєвої компетентності, критичного мислення та креативності. Метою дослідження є характеристика особливостей використання інтерактивних медіа у підвищенні ефективності формування монологічного мовлення здобувачів освіти. Об'єктом дослідження виступають здобувачі освіти. Основне завдання статті являє собою визначення яким чином оптимізувати використання інтерактивних медіа у підвищенні ефективності формування монологічного мовлення здобувачів освіти. Використання методів індукції, дедукції, аналізу та синтезу дозволило визначити особливості ефективного застосування інтерактивних медіа у

навчанні. Результати дослідження демонструють, що інтерактивні медіа стимулюють активну участь здобувачів освіти, покращують засвоєння матеріалу та сприяють формуванню чіткої, логічної мовленнєвої структури. Особлива увага приділяється персоналізації навчального процесу, що враховує індивідуальні особливості кожного учасника, підвищуючи мотивацію та залученість до навчання. Висновки підкреслюють необхідність подальшої оптимізації інтерактивних медіа для створення гнучких та адаптивних освітніх середовищ, що відповідають вимогам сучасного цифрового світу та сприяють всебічному розвитку особистості здобувачів освіти. Це дослідження актуалізує тему інтеграції цифрових технологій у навчальний процес, демонструючи їхню важливість для підготовки здобувачів освіти до ефективної комунікації та успішної взаємодії у сучасному суспільстві.

Ключові слова: інтерактивні медіа, монологічне мовлення, здобувачі освіти, цифровізація, мовленнєва компетентність, персоналізація навчання.

Svetlana ROMANIUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Methods of Primary Education, Yurii Fedkovych Chernivtsi National University, Rivne Street, 14, Chernivtsi, Ukraine, 58000

ORCID: [0000-0002-9905-8880](https://orcid.org/0000-0002-9905-8880)

To cite this article: Romaniuk S. (2024). Use of interactive media to enhance the effectiveness of monological speech formation in education seekers. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 90-95

USE OF INTERACTIVE MEDIA TO ENHANCE THE EFFECTIVENESS OF MONOLOGICAL SPEECH FORMATION IN EDUCATION SEEKERS

Abstract. In today's information society, interactive media have become a key tool in the educational processes and language skills development of education seekers. This research is dedicated to optimizing the use of interactive media to enhance the effectiveness of monological speech formation. Thanks to technological progress, interactive platforms, multimedia presentations, video tools, and virtual

simulators provide opportunities to adapt the educational process according to the individual needs of education seekers. An analysis of international practices shows that the integration of digital tools fosters the development of speech competence, critical thinking, and creativity. The aim of the study is to characterize the features of using interactive media to enhance the effectiveness of monological speech formation in education seekers. The object of the study is the education seekers themselves. The main task of the article is to determine how to optimize the use of interactive media to enhance the effectiveness of monological speech formation in education seekers. Using methods of induction, deduction, analysis, and synthesis has allowed identifying the peculiarities of effective application of interactive media in education. The research results demonstrate that interactive media stimulate active participation of education seekers, improve the assimilation of material, and promote the formation of a clear and logical speech structure. Special attention is given to the personalization of the educational process, which takes into account the individual characteristics of each participant, enhancing motivation and involvement in learning. The conclusions emphasize the need for further optimization of interactive media to create flexible and adaptive educational environments that meet the requirements of the modern digital world and promote the comprehensive development of the personality of education seekers. This research highlights the theme of integrating digital technologies into the educational process, demonstrating their importance in preparing education seekers for effective communication and successful interaction in modern society.

Keywords: interactive media, monological speech, education seekers, digitization, speech competence, personalization of education

Постановка проблеми. У сучасному освітньому процесі значна увага приділяється розвитку комунікативних компетентностей здобувачів освіти. Однією з важливих складових комунікації є монологічне мовлення, яке вимагає від здобувачів освіти не лише граматичних і лексичних навичок, а й здатності організовувати і виразно подавати свої думки. Традиційні методи навчання,

хоча й ефективні, не завжди можуть забезпечити достатній рівень мотивації і активної участі здобувачів освіти у процесі формування монологічного мовлення.

Впродовж останнього періоду активним інструментом навчання стають інтерактивні медіа-технології, які відкривають нові можливості для педагогічної діяльності. Відео- та мультимедійні матеріали, інтерактивні платформи, онлайн-симуляції, дидактичні ігри, а також використання соціальних медіа можуть значно збагатити освітній процес, підвищити зацікавленість здобувачів освіти та створити умови для більш ефективного засвоєння матеріалу. Аналіз джерельної бази засвідчує, що оптимізоване використання інтерактивних медіа суттєво підвищує ефективність формування монологічного мовлення. Завдяки інтерактивним вправам, мультимедійним презентаціям та віртуальним симуляціям школярі мають можливість практикувати мовлення в різних контекстах, що сприяє розвитку їхньої мовленнєвої компетенції. Інтерактивні медіа стимулюють активне залучення здобувачів освіти до процесу навчання, сприяють кращому засвоєнню матеріалу та розвивають навички самостійного мислення та вираження думок. Важливість оптимізації інтерактивних медіа полягає у їх здатності адаптуватися до різних стилів навчання та забезпечувати персоналізований підхід до кожного учня, студента. Це дозволяє враховувати індивідуальні особливості та рівень підготовки, що підвищує загальну ефективність освітнього процесу. Крім того, інтерактивні медіа сприяють розвитку критичного мислення, креативності та комунікативних навичок, що є невід'ємними складовими успішного монологічного мовлення.

Загалом, пошук оптимальних способів використання інтерактивних медіа у формуванні монологічного мовлення є важливим завданням сучасної освіти. Адже воно не лише підвищує якість навчання, але й готує здобувачів освіти до ефективної комунікації у цифровому світі, де вміння чітко та переконливо висловлювати свої думки є надзвичайно цінним. Інвестування часу та ресурсів у розвиток інтерактивних медіа сприяє створенню гнучких та адаптивних

освітніх середовищ, які відповідають вимогам часу та сприяють всебічному розвитку особистості. Все це суттєво актуалізує обрану тему дослідження, особливо в умовах потреби у підвищенні ефективності формування монологічного мовлення здобувачів освіти.

Таким чином, актуальність проблеми полягає в необхідності визначення ролі інтерактивних медіа у вдосконаленні процесу формування монологічного мовлення здобувачів освіти, а також у вивченні умов та критеріїв їх ефективного застосування для підвищення результативності навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що важливі аспекти використання інтерактивних медіа розкривалися в роботах таких вчених, як О. Абрамова, Н. Бориско, В. Биков, Г. Броса, І. Дівакова, М. Кларена, С. Коваленко, С. Литвинова, А. Логвін, М. Мамута, О. Мельник, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Пуляк та інших, Проблеми медіаосвіти та медіаграмотності учнів початкової школи досліджують Л.Ампілогова, О.Антонова, О.Волошенюк, А.Готмар, С.Дубовик, А.Єфіменко, І.Кузьма, Л.Кульчинська, О. Лісова, С.Митнік, Л.Найдьонова, Г.Онкович, Л.Пономаренко, К.Пономарьова, О.Савченко, М.Синиця, О. Устименко, І.Черешнюк, Є.Шумаєва, О.Янишин, О.Янкович та ін. Так Н. Бориско вивчає критерії оцінки усного монологічного висловлювання та їх значення в контексті інтенсивного методу навчання [2]. Окрім того, О. Гребенюк розглядає основні аспекти формування монологічного мовлення в учнів, теоретичні основи та методики викладання цієї складної мовленнєвої діяльності [3]. О. Устименко, акцентує на компетентнісному підході у навчанні монологічного мовлення, де інтерактивні медіа відіграють ключову роль у формуванні навичок і здібностей студентів [5]. О. Лісова, досліджує питанням розвитку монологічного мовлення учнів, зокрема через інтерактивні та інноваційні методи [6]. В. Городенська, розглядає мовленнєву культуру як невід'ємну складову загальної культури особистості та роль монологічного мовлення в освіті [7]. С. Коваленко, розглядає методи розвитку мовлення, зокрема монологічного, у початкових класах, а також роль граматики та лексики у формуванні правильного мовлення [8]. І. Ярмолюк аналізує

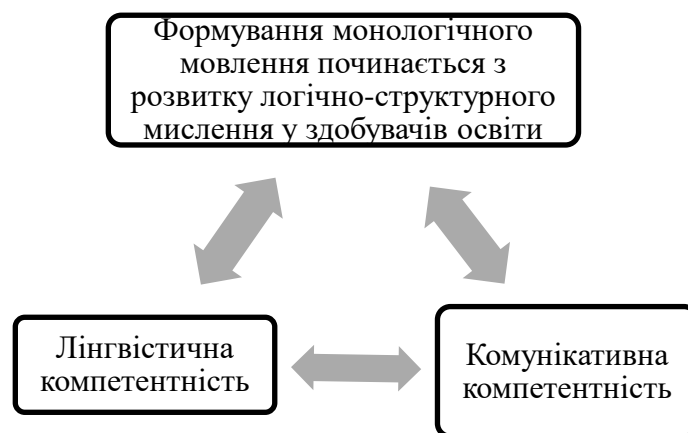
різноманітні техніки і стратегії розвитку монологічного мовлення, адаптуючи їх до умов навчального процесу [9]. І. Петрова висвітлює сучасні методи і техніки, які сприяють ефективному навчанню монологічного мовлення в українській школі та закладах вищої освіти [10]. Запропонований огляд літератури демонструє значний пласт теоретичних та практичних знань, які підтримують використання інтерактивних медіа у формуванні ефективного монологічного мовлення, відкриваючи нові можливості для розвитку мовленнєвих компетенцій у здобувачів освіти.

Віддаючи належне науковому внеску провідних вчених, зазначимо, що низка теорій і концепцій в контексті використання інтерактивних медіа у підвищенні ефективності формування монологічного мовлення здобувачів освіти досі залишаються не розкритими повною мірою, що й зумовило вибір даної тематики, її сучасну актуальність.

Мета дослідження полягає у вивченні впливу інтерактивних медіа на ефективність формування монологічного мовлення у здобувачів освіти. Зокрема, дослідження спрямоване на: аналіз можливостей використання інтерактивних медіа для розвитку мовленнєвих навичок, зокрема монологічного мовлення, у контексті сучасних освітніх технологій. Визначення педагогічних умов і методів, що забезпечують максимальний ефект від використання інтерактивних медіа у процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. Інтерактивні медіа являють собою цифрові інструменти та платформи, що забезпечують активну взаємодію користувачів із контентом. Вони включають різноманітні форми мультимедійних ресурсів, такі як інтерактивні презентації, відео, симулятори, освітні ігри та віртуальні лабораторії. Основною характеристикою інтерактивних медіа є можливість двостороннього обміну інформацією, що дозволяє здобувачам освіти не лише використовувати контент, але й активно його створювати, модифікувати та застосовувати у різних навчальних ситуаціях. Це сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення та творчих навичок [11].

Формування монологічного мовлення полягає у розвитку здатності здобувачів освіти чітко, послідовно та логічно викладати свої думки усно. Це включає вміння структурувати мовлення, використовувати відповідну лексику та граматику, а також ефективно передавати ідеї та аргументи. Монологічне мовлення є важливим компонентом комунікативної компетентності, необхідною для успішного навчання, професійної діяльності та соціальної взаємодії. Процес його формування передбачає регулярні практики, зворотний зв'язок та використання різних методик, спрямованих на розвиток мовленнєвих навичок у різних контекстах (рис.1).

Джерело: сформовано автором

Рис.1. Сутнісні засади процесу формування монологічного мовлення

Використання інтерактивних медіа значно підвищує ефективність формування монологічного мовлення здобувачів освіти завдяки створенню умов для активної практики мовлення у різноманітних ситуаціях. Наприклад, інтерактивні симулятори дозволяють відтворювати реалістичні комунікативні контексти, де здобувачі освіти можуть практикуватися у викладанні своїх думок, отримуючи миттєвий зворотний зв'язок. Мультимедійні презентації та відео допомагають візуалізувати складні концепції, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу, а також розвитку здатності логічно структурувати свою мову [12]. Крім того, інтерактивні медіа сприяють персоналізації освітнього процесу, дозволяючи враховувати індивідуальні

особливості кожного здобувача освіти. Використання адаптивних навчальних платформ дозволяє створювати завдання, що відповідають рівню підготовки та стилю навчання кожного учасника, що підвищує мотивацію та залученість до навчання. Інтерактивні медіа також сприяють розвитку критичного мислення та креативності, оскільки здобувачі освіти мають можливість експериментувати з різними підходами до вирішення завдань та вираження своїх ідей. Таким чином, інтеграція інтерактивних медіа в освітній процес забезпечує більш ефективне та всебічне формування монологічного мовлення, готуючи здобувачів освіти до успішної комунікації у сучасному цифровому суспільстві (табл.1).

Таблиця 1

Ключові напрямки використання інтерактивних медіа у підвищенні ефективності формування монологічного мовлення здобувачів освіти

Використання мультимедійних презентацій та відеоінструментів	Мультимедійні презентації допомагають уявити складні концепції через графіки, діаграми та зображення, що полегшує розуміння та запам'ятовування матеріалу	Відео та анімації стимулюють інтерес здобувачів освіти, роблячи навчальний процес більш захоплюючим та динамічним
	Включення інтерактивних питань та завдань у презентації сприяє активній участі здобувачів освіти та покращує їхню здатність до самостійного мислення	Здобувачі освіти можуть переглядати матеріали кілька разів, що дозволяє краще засвоїти інформацію та підготуватися до монологічних виступів
Використання віртуальних симуляторів та інтерактивних платформ	Віртуальні симулятори дозволяють відтворювати реальні життєві ситуації, де здобувачі освіти можуть практикувати монологічне мовлення в безпечному середовищі	Інтерактивні платформи можуть адаптувати завдання відповідно до рівня підготовки та індивідуальних потреб кожного здобувача освіти, що підвищує ефективність навчання
	Інтерактивні платформи надають можливість отримувати негайні відгуки щодо мовленнєвих виступів, що сприяє оперативному вдосконаленню навичок	Використання онлайн-платформ для спільної роботи над проектами та обговорення тем сприяє розвитку комунікативних навичок та вмінню структурувати монологічні виступи

Джерело: сформовано автором

Цифровізація радикально змінила освітнє середовище, надавши нові можливості для використання інтерактивних медіа в освітньому процесі. Завдяки широкому доступу до Інтернету, мобільних пристроїв та сучасних

програмних засобів, здобувачі освіти можуть інтегрувати мультимедійні ресурси, такі як відео, подкасти, інтерактивні презентації та віртуальні симулятори, у свої навчальні заняття. Це сприяє більш гнучкому та адаптивному підходу до навчання, дозволяючи викладачам створювати динамічні та залучаючі матеріали, які стимулюють активне залучення здобувачів освіти у процес формування монологічного мовлення. Крім того, цифровізація полегшує доступ до міжнародних освітніх платформ та ресурсів, що сприяє обміну досвідом та впровадженню передових методик навчання. Інтерактивні медіа, підсилені цифровими технологіями, забезпечують можливість миттєвого зворотного зв'язку, що дозволяє оперативно коригувати та вдосконалювати мовленнєві навички здобувачів освіти [13-14]. Таким чином, цифровізація не лише розширює арсенал освітніх інструментів, але й підвищує ефективність формування монологічного мовлення, роблячи освітній процес більш інноваційним та орієнтованим на потреби сучасних здобувачів освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зазначимо, що оптимізація використання інтерактивних медіа у формуванні монологічного мовлення є актуальною завдяки стрімкому розвитку цифрових технологій, які змінюють підходи до навчання та комунікації. Інтерактивні медіа, такі як освітні платформи, віртуальні симулятори та мультимедійні ресурси, надають здобувачам освіти можливість активно взаємодіяти з навчальним матеріалом. Це сприяє глибшому розумінню та кращому засвоєнню інформації, що є ключовим фактором у розвитку монологічного мовлення. Оптимізація цих інструментів дозволяє максимально ефективно використовувати їх потенціал для покращення мовленнєвих навичок. Використання інтерактивних медіа значно підвищує ефективність формування монологічного мовлення завдяки можливості практикуватися в різних контекстах та ситуаціях. Здобувачі освіти можуть брати участь у віртуальних дискусіях, створювати презентації та виконувати інтерактивні завдання, що стимулюють розвиток навичок чіткого та логічного викладу думок. Такий підхід не лише покращує мовленнєву компетенцію, але й розвиває критичне

мислення та здатність аргументовано висловлювати свої ідеї, що є важливими складовими успішного монологічного мовлення. Аналіз міжнародних практик є невід'ємною частиною процесу оптимізації використання інтерактивних медіа в освіті. Вивчення досвіду інших країн дозволяє впроваджувати перевірені методики та інноваційні підходи, які вже показали свою ефективність у різних освітніх системах. Це сприяє адаптації найкращих світових практик до національних умов, що забезпечує більш якісне та результативне використання інтерактивних медіа. Крім того, міжнародний обмін досвідом сприяє розвитку глобальної освітньої спільноти та підвищенню конкурентоспроможності здобувачів освіти на світовому ринку праці.

Важливість оптимізації інтерактивних медіа також полягає у можливості персоналізації навчального процесу, що враховує індивідуальні особливості та потреби кожного здобувача освіти. Такий підхід дозволяє створювати гнучкі навчальні траєкторії, що адаптуються до рівня підготовки та стилю навчання кожного учасника. Персоналізовані інтерактивні ресурси сприяють більш ефективному засвоєнню матеріалу, підвищують мотивацію до навчання та сприяють всебічному розвитку мовленнєвих навичок. Таким чином, оптимізація використання інтерактивних медіа є важливим чинником у підвищенні якості освіти та підготовці здобувачів освіти до успішної комунікації у сучасному цифровому світі.

Подальші дослідження мають зосередитися, як інтерактивні медіа впливають на мовленнєві навички в довгостроковій перспективі. Що може включати проведення експериментів, які триватимуть кілька семестрів, для оцінки стійкості отриманих знань та навичок. А також на напрямок який акцентує увагу на індивідуалізації навчання, зокрема на можливостях налаштування інтерактивних медіа відповідно до потреб та інтересів здобувачів освіти.

Література:

1. Ніколаєва С. Ю., Шерстюк О. М. Рівні володіння іншомовним мовленням. Іноземні мови. 2000. №2. С. 69-72.

2. Бориско Н.Ф. Критерії оцінки усного монологічного висловлювання в процесі навчання іноземної мови інтенсивним методом. Методика викладання іноземних мов. 1988. №17. С. 46–50.
3. Гребенюк, О. В. Монологічне мовлення: теорія і практика навчання. Київ: «Освіта України», 2007. 240 с.
4. Кустова, Н. В. Особливості розвитку монологічного мовлення учнів середніх шкіл. Луганськ: 2003. Вид-во СНУ, 192 с.
5. Устименко О.М. Навчання іншомовного монологічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови. 2013. №2. С. 3-12.
6. Лісова, О. П. Монологічне мовлення в шкільному навчанні української мови. Київ: «Педагогічна преса», 2015. 180 с.
7. Городенська, В. В. Мовленнєва культура: основи теорії та практики. Київ: «Кондор», 2001, 256 с.
8. Коваленко, С. М. Методика розвитку мовлення в початкових класах. Київ: «Шкільний світ», 2011, 200 с.
9. Ярмолюк, І. М. Техніки монологічного мовлення в навчальному процесі. Одеса: Одеський національний університет, 2008, 310 с.
10. Петрова, І. М. Сучасні методи навчання монологічного мовлення: практичні аспекти. Львів: «Світ», 2014. 220 с.
11. Руда С. В. Інтернет як база виникнення комунікативного середовища без кордонів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». 2011. Вип. 159. Ч. 2. С. 157–162.
12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
13. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2010. 240 с.
14. Фоміна, Н. В. (2012). Особливості розвитку монологічного мовлення на етапі старшої школи. Харків: «Промінь», 260 с.

References:

1. Nikolaieva, S. Y., Sherstiuk, O. M. (2000). Rivni volodinnia inshomovnym movlenniam [Levels of proficiency in foreign language speaking]. *Inozemni movy*, 2, 69-72. [in Ukrainian].
2. Borisko, N. F. (1988). Kryterii otsinky usnogo monolohichnoho vyslovliuvannia v protsesi navchannia inozemnoi movy intensyvnym metodom [Criteria for assessing oral monologic speech in the process of learning a foreign language by intensive method]. *Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, 17, 46–50. [in Ukrainian].
3. Hrebenyuk, O.V. (2007). Monolohichne movlennya: teoriya i praktyka navchannya. [Monologue speech: theory and practice of teaching]. Kyiv: "Education of Ukraine". 240 p. [in Ukrainian].
4. Kustova, N. V. (2003). Osoblyvosti rozvytku monolohichnoho movlennya uchniv serednikh shkil. [Peculiarities of the development of monologue speech of secondary school students]. Luhansk: Edition of SNU, 192 p. [in Ukrainian].
5. Ustymenko O.M. (2013). Teaching foreign monologue speech in the aspect of competence approach. *Foreign languages*. No. 2. WITH. 3-12. [in Ukrainian].
6. Lisova, O.P. (2015). Monolohichne movlennya v shkil'nomu navchanni ukrayins'koyi movy. [Monologue speech in school education of the Ukrainian language]. Kyiv: "Pedagogic Press". 180 p. [in Ukrainian].
7. Horodenska, V.V. (2001). Movlennyeva kul'tura: osnovy teorii ta praktyky. [Speech culture: basics of theory and practice]. Kyiv: "Condor". 256 p. [in Ukrainian].
8. Kovalenko, S. M. (2011). Metodyka rozvytku movlennya v pochatkovykh klasakh. [Methods of speech development in elementary grades]. Kyiv: "School World", 200 p. [in Ukrainian].
9. Yarmolyuk, I. M. (2008). Tekhnyky monolohichnoho movlennya v navchal'nomu protsesi. [Techniques of monologue speech in the

- educational process]. Odesa: Odesa National University, 310 p. [in Ukrainian].
10. Petrova, I.M. (2014). Suchasni metody navchannya monolohichnoho movlennya: praktychni aspekty. [Modern methods of teaching monologic speech: practical aspects]. Lviv: "Svit", 220 p. [in Ukrainian].
  11. Ruda, S.V. (2011). Internet yak baza vynyknennia komunikatyvnoho seredovyshcha bez kordoniv [The Internet as a base for the emergence of a communicative environment without borders]. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia "Pedahohika. Psykholohiia. Filosofiia", 159(2), 157–162. [in Ukrainian].
  12. Selivanova, O.O. (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K, 716. [in Ukrainian].
  13. Semeniuk, O.A. (2010). Osnovy teorii movnoi komunikatsii: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv [Basics of the theory of language communication: a textbook for students of higher educational institutions]. Kyiv: Akademiia, 240. [in Ukrainian].
  14. Fomina, N. V. (2012). Osoblyvosti rozvytku monolohichnoho movlennya na etapi starshoyi shkoly. [Peculiarities of the development of monologue speech at the stage of high school]. Kharkiv: "The Ray", 260 p. [in Ukrainian].